

Dziesięć lat systemu orzecznictwa pozarentowego w Polsce – ulgi i uprawnienia wynikające z orzeczenia o stopniu niepełnosprawności.

W nurcie spraw ludzkich

System orzecznictwa pozarentowego datowany od 1 września 1997 r. w roku bieżącym doczekał się dziesięciolecia. Zasadniczym elementem zmian w tamtym czasie, było rozdzielenie systemu orzekania o niezdolności do pracy (ustalenie prawa do świadczeń rentowych) od systemu orzekania o niepełnosprawności do celów pozarentowych tj. rehabilitacji leczniczej, zawodowej, pomocy społecznej, ulg i uprawnień, bowiem jak pokazywały statystyki, stale rosła grupa niepełnosprawnych nie uprawionych do świadczeń rentowych z tytułu braku okresów zatrudnienia.

W początkowym okresie zespoły orzekające usytuowano w wojewódzkich urzędach pracy. Dziś, z perspektywy minionych lat, cenne wydają się być doświadczenia, które były udziałem wielu psychologów, doradców zawodowych, pedagogów pracujących w systemie urzędów pracy w wojewódzkich ośrodkach do spraw zatrudnienia i rehabilitacji osób niepełnosprawnych. Nosiły one poniekąd charakter aktualnego procesu orzekania tj. wskazywania niezaburzonych chorobą lub kalectwem sfer funkcjonowania, pozwalających na: podjęcie zatrudnienia, działalności gospodarczej, szkolenie czy przekwalifikowanie. Umożliwia-

ły śledzenie bieżącego orzecznictwa inwalidzkiego, trafności ocen oraz praktycznego wdrażania zaleceń Komisji ds. Inwalidztwa i Zatrudnienia, dotyczących wskazań do pracy, terapii zajęciowej.

Dały nie tylko możliwość poznania rynku pracy dla osób niepełnosprawnych, ale też systemu usług szkoleniowych, socjalnych, opiekuńczych, terapeutycznych i rehabilitacyjnych świadczonych przez instytucje, organizacje pozarządowe oraz inne placówki. Zespoły orzekające wzbogaciły się przez ten czas o wiedzę z zakresu:

- wskazań i przeciwwskazań medycznych do wykonywania zawodów przy określonych rodzajach schorzeń takich jak: choroby psychiczne, upośledzenie umysłowe, epilepsja, cukrzyca, schorzenia układu krążenia, narządów; wzroku i słuchu, ruchu.
- systemu kształcenia specjalnego, placówek szkolenia w formach pozaszkolnych oraz zakładów rehabilitacji zawodowej inwalidów w kraju.
- funkcjonowania zakładów pracy chronionej, stanowisk pracy tworzonych dla osób niepełnosprawnych ze środków PFRON oraz warsztatów terapii zajęciowej.
- systemu pomocy społecznej i zasad udzielania świadczeń.
- poradnictwa zawodowego i orientacji zawodowej.

Pierwotne usytuowanie zespołów do spraw orzekania w wojewódzkich urzędach pracy miało przesądzać o głównym celu orzecznictwa pozarentowego, jakim z założenia miała być rehabilitacja zawodowa, poprzez tzw. zatrudnienie konkurencyjne na stanowiskach pracy tworzonych dla osób niepełnosprawnych. Jednak praktyka, czyli życie pokazało, że pokaźne grono stanowią klienci ośrodków pomocy społecznej, zgłaszający się do Zespołu w związku z rosnącym bezrobociem, ubożeniem i marginalizacją części społeczeństwa. Dla wielu osób orzeczenie o stopniu niepełnosprawności stanowiło wyłącznie, prawnie usankcjonowaną podstawę do pobierania świadczeń pomocy społecznej. W kolejnych latach odnotowywano dalsze, postępujące zainteresowanie uzyskaniem orzeczenia do celów innych, niż zatrudnienie czy pomoc społeczna, a określanych odrębnymi przepisami warunkującymi między innymi:

- wypłatę (od stycznia 2002 r.) przez ZUS zasiłku pielęgnacyjnego dla dzieci do 16 roku życia na podstawie orzeczeń o niepełnosprawności dziecka. Obecnie płatnikiem zasiłku wypłacanego na podstawie orzeczeń o niepełnosprawności dziecka jest gmina.
- wypłatę (od stycznia 2002 r.) świadczenia pielęgnacyjnego z tytułu konieczności stałej lub długotrwałej opieki innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji. Świadczenie to, którego płatnikiem jest gmina, zastąpiło od 1998 r. tzw. wcześniejsze emerytury (po 20 latach pracy) z tytułu konieczności opieki nad dzieckiem niepełnosprawnym.
- wypłatę zasiłku pielęgnacyjnego w stosunku do osób przed 75 rokiem życia na podstawie orzeczenia o znacznym stopniu niepełnosprawności, niezależnie od pobieranej renty ustalonej na podstawie orzeczenia KIZ lub lekarza orzecznika ZUS. Obecnie płatnikiem zasiłku wypłacanego na podstawie orzeczeń o znacznym stopniu niepełnosprawności, jak również orzeczeń o niezdolności do samodzielnej egzystencji jest gmina.
- możliwość korzystania przez osoby uznane za niepełnosprawne z szeregu ulg i upraw-

nień typu: odliczenia podatkowe, programy specjalne PFRON, instalowanie i ulga w abonamencie telefonicznym (w przypadku osób ze schorzeniami narządu wzroku, słuchu lub mowy – niezależnie od posiadanych orzeczeń komisji do spraw inwalidztwa i zatrudnienia, orzeczeń lekarza orzecznika ZUS lub KRUS).

- uczestnictwo w warsztatach terapii zajęciowej – niezależnie od posiadanych orzeczeń KIZ lub lekarza orzecznika ZUS; zatwierdzenie kandydatów następuje na podstawie wskazań do terapii zawartych w orzeczeniu o stopniu niepełnosprawności, wydanym przez właściwy organ.
- uzyskanie karty parkingowej poprzez zapis w orzeczeniu o spełnianiu przez osobę niepełnosprawną przesłanek określonych w art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. – prawo o ruchu drogowym.
- korzystanie z prawa do zamieszkiwania w odrębnym pokoju, co w istocie stanowi o możliwości obniżenia czynszu mieszkaniowego.
- korzystanie z ulg komunikacyjnych uprawniających do bezpłatnych i ulgowych przejazdów komunikacją miejską, PKS i PKP.

Konstrukcja aktów prawnych dotyczących systemu orzecznictwa pozarentowego, nie daje w istocie podstaw do odmowy przez zespoły do spraw orzekania o stopniu niepełnosprawności przyjęcia wniosku osoby już orzeczonej w ZUS lub KRUS (orzeczenia wydane przed 1 stycznia 1998 r.) mimo że art. 5 i 62 cyt. ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych stanowią o równoważności orzeczeń: lekarza orzecznika ZUS o niezdolności do pracy, KRUS o niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym, komisji lekarskich podległych MON lub MSWiA wydanych do 31 grudnia 1997 r. i komisji do spraw inwalidztwa i zatrudnienia. Niewątpliwie powoduje to podwójne orzecznictwo, jak się wydaje, wbrew intencjom ustawodawcy wyrażonym w cyt. art. 5 i 62 ustawy z 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

*Bogumiła Ławniczak, Halina Wójcik
Miejski Zespół do Spraw Orzekania
O Niepełnosprawności w Białymstoku*